

LLENÇ(S)OL

No havia fet res: així que no era innocent.

Joan GUASP

L'autor i el gènere

En el nostre món ple d'ombres hi ha contrades que s'omplen progressivament de llum: aquelles que reben l'acte creatiu on intervé el geni, i aquelles que per l'efecte expansiu (difusió, la feta editorialment o no) en reben un profit. De manera molt sintètica i tendra, amb gran lucidesa, l'escriptora ucraïnesa Irène Némirovsky fa una definició d'aquesta genialitat a *Un infant prodigi* (l'original francès és de l'any 1926), que ens explica la vida de l'infant Ismael Baruch, el més petit d'una miserable família jueva de la Rússia imperial: "Va agafar un tros de paper i un llapis i se'n va anar fins a un petit prat abandonat, ple de campanetes i de cugula. I allà va esperar confiat el geni familiar. Coneixia tan bé quan s'acostava: el cervell adquiria una lucidesa estranya, els pensaments s'hi dibuixaven amb una precisió al·lucinant, ja tots vestits d'imatges, tallats i cisellats com per les mans d'un orfebre misteriós" (2001: 46). No sé si a ses Illes, en especial a Consell, on va néixer i viu el nostre estimat dramaturg, columnista i home aforístic Joan Guasp, hi creixen campanetes i cugula, però estic convençuda que la flora i la fauna d'aquella geografia són

còmplices agraïts de les excel·lències que s'aboquen al món quan en Joan escriu (i publica, i estrena).

Evidentment, doncs, aquesta genialitat fa fàcil l' enamorament intel·lectual immediat d'aquest escriptor mallorquí. Fou el que em succeí —amor a primer contacte, i lectura— quan vaig llegir *Viatge a qualsevol lloc* (finalista del Premi Ciutat d'Alcoi 2001), publicat a la revista *Escena*, el novembre del 2002, a Barcelona.

Tot i aquest enamorament, vaig detectar el que algun ase podria anomenar 'problemàtiques que presenta l'autor'. La primera: a) bàsicament el nostre Guasp és un escriptor que qüestiona, és ben políticament incorrecte. Això comporta sempre marginació i una vida plena de dificultats perquè esdevé una veu lluminosa que ha de fer la guerra als contrincants apàtics, una veu que destaca entre la massa amorfa i lobotomitzada, desapassionada, massa alletada i apàtrida. Il·lustratiu: "Del mític Grec 76 fins al present, allò que es tenia per irrenunciable, com ara la concepció del teatre com a servei públic, la defensa de la llibertat d'expressió o el compromís ètic i estètic de la professió amb la societat, s'ha metamorfosejat en un statu quo instal·lat en una correcció política castrant, tant en termes de dignitat cultural com de gosadia estètica, i en una postmodernitat camaleònica, amnèsica i desideologitzada, més enderiada en les formes innòcues i en l'ambició de l'èxit que no pas en els continguts més revulsius" (Foguet; Martorell, 2006: 12).

La segona: b) el nostre geni conrea habitualment el gènere de la comèdia (tant és, si empra la ironia, la sàtira, la faula, l'al·legoria... perquè allò important és que crea sonoritats, ritmes i veus crítiques o existencialistes), format que recordem que "significa entretenimiento, pero éste puede y debe ser inteligente" (Ragué-Arias, 2000: 52). Però... caram!... el seu tipus d'humor no segueix

el ramat! Il·lustratiu: “Dins la cleda institucional, hi cap la comèdia lleugera que pot rodar per festes majors i auditoris municipals, hi cap la proposta enribetada de gosadia estètica amb una plausible projecció exterior, hi cap el bibelot de repertori, hi cap la producció minoritària de quota... i allò que en queda fora sobreviu amb dificultats o passa inadvertit” (Santamaria, 2006: 36-37).

La tercera: c) és un autor illenc, un misteri extraradial.

La llum de la comèdia (catalana)

Malgrat totes les dificultats possibles i comentades a les línies anteriors, el bon amic, el literat, Joan Guasp ha tirat endavant. Sempre. Ben problemàtic. I amb força (editorialment, també; posada-en-escena, menys, per a dissort nostra). Si tenim dos grams de curiositat, bé sigui sana o malsana, ens preguntarem: qui és, què fa aquest home admirador de Hrabal, Joseph Roth, Čapek, Bulgàkov, Buffalino, Bernhard, Pere Calders, Mrözeck, que sovint s’entaula amb Beckett i Ionesco, i que podria fer algun te amb uns ressuscitats Groucho Marx i Chomón? Ell, com a conreador del gènere de la comèdia socràtica, destaca com una veu molt intensa i particular, no prou valorada (...recordeu, per cas, Agustí Bartra?).

Si articulem un esquema fràgil i nou, sense ànim d’incloure exhaustivament tots els noms (autors), caldria afirmar que en Guasp habita a la tipologia cinquena de la comèdia. La primera tipologia és la comèdia infumable, o sigui desangelada, desencertada. Un exemple que em ve al cap, tot i que no català, és El incorruptible de Hélder Costa, que vaig veure al Sant Andreu Teatre de Barcelona fa temps. La segona: la comèdia cànida. Hi trobem tendresa i quotidianitat, permet sobretot el (som) riure dolç; un bon model o l’estendard és L’auca del

senyor Esteve (1917, a partir de la novel·la de 1907). Hi encabiríem, per exemple, la deliciosa, breu i que em té el cor robat *Un terròs de sucre* (Estampa La Acadèmica, 1898) de Modest Urgell (1839-1919) o bé, per exemple, força obres dels prolífics del teatre amateur: Lluís Coquard (1922-2009) i el poblenoví Nicasi Camps (Terrassa, 1931). També, possiblement, Albert Espinosa (Barcelona, 1974). (I la majoria de les meves comèdies.) La tercera via, la comèdia comercial, parteix de l'anterior, però amb més estridència (interpretativa, rítmica, sexual, publicitària...) i molta més solvència, sobretot econòmica: Jordi Galceran (Barcelona, 1964) i la seva excel·lent *Dakota* (Institut del Teatre, 1996), el Paco Mir (Barcelona, 1957) de *No és tan fàcil*, el Jordi Sànchez (Barcelona, 1964) d'*Excuses!*, força obres del Carles Alberola (Alzira, 1964)... La quarta tipologia l'anomeno del misteri humorístic: el David Plana (Manlleu, 1969) de *La dona incompleta* (Institut del Teatre, 2001), la majoria d'obres de Jordi Casanovas (Vilafranca del Penedès, 1978), alguna que he escoltat a Aleix Aguilà (Girona, 1977), la simpàtica *El conyac de Voltaire* de Miquel Àngel Vidal (Binissalem, 1962), fins i tot (la perplexitat que causen) algunes obres de Lluïsa Cunillé (Badalona, 1961). Sobrepassada la línia del misteri, en cinquena i última jerarquia, hi ha el món que frega l'absurd o que llampegua (així doncs, que filosofa): abundantment en Joan Guasp (Consell, 1943) i en certa mesura Joan Casas (l'Hospitalet de Llobregat, 1950), Joan Cavallé (Alcover, 1958), Albert Mestres (Barcelona, 1960; il·lustratiu el text breu *B/N*, a *Dramaticulària*, Arola Editors, 2005). A la cúspide, visionàries, críptiques, irresumibles, hi trobaríem les obres (cinquena plus) de Joan Brossa (1919-1998) o, escanyant els conceptes, la curta *Residuals* (Institut del Teatre, 1989) de Jordi Teixidor (Barcelona, 1939-2011;

autor d'El retaule del flautista) organitzada a través de dos monòlegs.

Per pertànyer a aquesta última marxa o tempesta —la més excitant—, estimat Joan, hàbil creador de diàlegs i de monòlegs (recordo Jo sóc el que sóc amb Déu de protagonista, o bé Melodia de saxo on té lloc la personificació del Teatre o bé el punyent Irène Némirovsky sobre l'holocaust), potser per això ben poques vegades t'han representat. Els nostres elogis han de donar visibilitat, doncs, als valents que han pujat a escena els textos guaspians, les seves grans volades cromàtiques: Antoni M. Thomas, Mateu Garau, Pere Sagristà, Miquel Suau, Salvador Vilar... En Carles Maicas el portà a Mataró (Viatge a qualsevol lloc), una ciutat, per cert, ben trempada, on —paga la pena recordar-ho— el mateix Maicas i en Feliu Plasència —t'hi poso accent, Feliu— feren pujar a escena el 1985-1986 la pallassada o clownerie Els Negres (Les Nègres, 1958) de Jean Genet (1910-1986), que té uns diàlegs que a estones recorden la manera de parlar guaspiana: "Vilatge: Per a tu, ho podria inventar tot: fruites, paraules més fresques, un carretó amb dues rodes, mandarines sense pinyols, un llit de tres places, una agulla que no punxi, però gestos d'amor, és més difícil... en fi, si insisteixes..." (Genet, 1993: 103).

Les obres de Guasp

Ara fa ben poc, aquest juliol del 2013, el nostre Teatre Nacional de Catalunya (TNC), ubicat a la capital capitalíssima que és Barcelona, ha indicat que naixerà la bústia digital de textos teatrals, oberta a tothom... A priori, és una bona (i oxigenant i desguetitzant) iniciativa... però que no hauria de fer servir l'autor Joan Guasp. Per què? Perquè consolidat, qualificat, premiat tot sovint,

intel·ligent, prolífic i constant, hauria de rebre peticions transmediterrànies, dia rere dia, dels directors d'escena (de llarga trajectòria, dels emergents, dels d'emergència, dels amateurs, i dels estudiants de direcció), per poder posar en escena els seus textos teatrals.

Il·lustratiu d'obres (i llengües) teatrals del nostre escriptor, vigorós i vigoritzant, que ja porta escrites més de setanta creacions —fill del soler i home de la terra Pere Guasp i de la mestresa de casa i espartenyera Francesca Vidal; marit de na Maria Pol, pare de tres filles, al·lotes: Frània, Katia i Eva Maria—, i que enguany, pel novembre, fa setanta anys: *Kabyl* (finalista del Premi Ignasi Iglésias de Teatre, 1984; Edicions 62, 1986), *Truc-teatre* (Amarantos, 1985), *Fumar d'amagat* (Premi Teatre Principal, Mallorca, 1987; Editorial Moll, 1991), *Fills de l'espera* (Premis Recvll-Premi Josep Ametller de Teatre, Blanes, 1994; Edicions 62, 1994), *Oxo* (accèssit Premi SGAE de Teatre, 1996; Fundación Autor, 1997), *Viatge a la fi del món* (finalista Premi Ignasi Iglésias de Teatre, 1998; AADPC, 1999), *Els titellaires* (AADPC, 1999, col·lecció Teatre-Entreacte, núm. 22), *El venedor de cacauets* (AADPC, 2001, col·lecció Teatre-Entreacte, núm. 31; traduïda al gallec, *O vendedor de amendoíns*, Universidade da Coruña, 2002, per Xoán Xesús González), *Teatre de transició* (El Gall Editor, 2002), *Viatge a una altra part* (2002), *Els papagenos* (Premi Micalet de Teatre, València, 2003; Editorial Denes, 2004), *El circ dels somnis* (Premi de Teatre Juvenil, Paterna, 2004; Tàndem, 2005), *La petita balanguera* (El Gall Editor, 2004), *Les noces de paper d'estrassa* (Edicions Can Sifre, 2006), *Bobóbabàbübü* (Edicions Can Sifre, 2006), *Irène Némirovsky* (Premis Recvll-Premi Josep Ametller de Teatre, 2006; Proa, 2007), *El creuer dels etcèteres* (Premi Sagunt de Teatre, 2006; Brosquil Edicions, 2007; traduïda

a l'espanyol per Victoria Szpunberg a <catalandrama.cat>), Homo Histrionicus (Edicions Can Sifre, 2007), Jo sóc el que sóc (Edicions Can Sifre, 2009), L'assassí de Déu (Premi Castelló a Escena, 2010; Ajuntament de Castelló de la Plana, 2011), La torre Eiffel (Premi Llorenç Moyà de Teatre, Binissalem, Mallorca, 2011; Pont del Petroli, 2013), L'honorable Matarrates (Premi Inicia't de Teatre Breu, Badalona, 2011; Pont del Petroli, 2011), La Coca-Cola calenta (Premi de Teatre Breu, Mutxamel, Alacant, 2011), O. W. (Premis Recvll-Premi Josep Ametller de Teatre, 2013; Pagès Editors, 2013).

<http://www.escriptors.cat/autors/guaspj/>

<http://cultura.gencat.cat/ilc/peq/cerca.asp>

<http://www.catalandrama.cat/autors/guasp-joan>

L'obra que presentem

Ben agosarat esdevé plantejar-se escriure sobre un personatge històric que afirmava —tradueix, al català, Jordi Larios— a la seva llarga carta De Profundis (Epistola: in carcere et vinculis) de 1897: “Vaig convertir l'art en una filosofia i la filosofia en art; vaig canviar l'esperit dels homes i el color de les coses” (Wilde, 1996: 95). Però Guasp s'hi ha atrevit. Ha creat una obra sobre aquest home universal, ben bella, sàviament parlada i ben documentada, d'habilitoses estocades, clarivalent, de fàcil muntatge escènic, i —per què no dir-ho— religiosa. ¡Curiosa coincidència (i germans, doncs, de gosadia), que mentre intentem escriure aquest pròleg, el diari La Vanguardia ens explica, el dimecres 14 d'agost, que el compositor Alberto García Demestres estrena al Festival Castell de Peralada l'òpera WOW!, amb textos de Walt Whitman i Oscar Wilde, i direcció escènica de Xavier Albertí!

Tant en Wilde com en Guasp sempre trobem un creador gens conformista, d'alta reflexió, i ben contemporani, o sigui que "percep la foscor del seu temps com quelcom que el concep i que no para d'interpel·lar-lo" (Agamben, 2008: 13).

La temptació viu, doncs, en definitiva, a aquestes pàgines. Us animo a devorar el llibre fins al final, sense pressa i sense pausa. I a donar-li vida completa, si en teniu ocasió. Teniu (accessible) a les vostres mans un teatre esplèndid i diferent. Diferent.

Rosa M. ISART

Llicenciada en història de l'art
Dramaturga

Nota bibliogràfica

- AGAMBEN, G. (2008). Què vol dir ser contemporani? Barcelona: Arcàdia.
- FOGUET, F. i MARTORELL, P. (coord.) (2006). L'escena del futur. Memòria de les arts escèniques als Països Catalans (1975-2005). Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa. Argumenta, 6.
- GENET, J. (1993). Els Negres. Pròleg de Manel Guerrero. Barcelona: Edicions 62. Els llibres de l'escorpí. Teatre / El Galliner, 132.
- RAGUÉ-ARIAS, M.-J. (2000). ¿Nuevas dramaturgias? Los autores de fin de siglo en Cataluña, Valencia y Baleares. Madrid: Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música (INAEM).
- SANTAMARIA, N. (2006). "Buscant la pedra filosofal: entre la institucionalització i el mercat teatrals". Dins: FOGUET, F. i MARTORELL, P. (coord.). L'escena del futur. Memòria de les arts escèniques als Països Catalans (1975-2005). Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa. Argumenta, 6. Pàg. 23-46.
- TEIXIDOR, J. (1989). Residuals. Pròleg de Jaume Melendres. Barcelona: Institut del Teatre. Biblioteca Teatral, 67.
- WILDE, O. (1996). De Profundis. Pròleg i traducció de Jordi Larios. Barcelona: Quaderns Crema. Biblioteca mínima, 46.

PERSONATGES

OSCAR WILDE
ROBERT ROSS
L'ADMIRADOR
EL MOSSÈN
EL DOCTOR

PRÒLEG

Abans d'alçar-se el Teló, apareix en primer terme del prosceni, davant dels cortinatges, l'ADMIRADOR. Somrient. La seva presència i el seu posat, els seus gestos i les seves paraules, desperten una gran simpatia. És atractiu. El seu comportament i la seva exquisidesa personal creen expectació.

ADMIRADOR: (Al públic.) Silenci, silenci, silenci... El que aneu a escoltar i a veure a partir d'ara va passar de veritat a París fa més d'un segle, però encara cueja... (Fa la intenció d'anar-se'n i torna arrere.) Fins ara! (Surt així com ha entrat, de puntetes, com si anés d'amagat o no volgués rompre l'aguait i el misteri.)

ESCENA I

Habitació de l'Hotel d'Alsace, 13 Rue des Beaux-Arts, París. És la matinada del 30 de novembre de 1900. Un petit gabinet amb un llit enorme, una mica espectral. Una xemeneia de les mateixes característiques. Un rellotge daurat sobre la xemeneia, que no funciona. Unes quantes cadires de caoba, velles i desiguals. Dues tauletes, una més petita que l'altra, aquesta al costat del llit. Aspecte barroc i encobert, que en alguns moments pot semblar tenebrós. Llibres. Sobre les cadires. Sobre les tauletes, en uns prestatges molt elevats. Les parets estan folrades d'un paper desdibuixat, esgrogueït pel temps i les taques que el mateix temps i els diferents estadants hi han anat acumulant.

OSCAR WILDE i ROBERT ROSS.

ROSS: (Acostant-se al llit on es troba ajagut OSCAR WILDE amb els ulls febrsos i el cos inflat.) Sóc jo, Robert.

(Silenci.)

WILDE: (En un xiuxiueig gairebé inaudible.) Bobbie...?

ROSS: Sí, Oscar, sóc jo. He vingut de seguida que m'han avisat. Bé, de fet vaig arribar ahir, però tu dormies... No et vaig voler despertar...

WILDE: (Amb veu molt feble.) Mai no m'has fallat. (Dibuixa un esbós de somriure.) Quan d'aquí a unes hores jo em mori, queda't on ets, aquí mateix. No em segueixis. Algú ha de contar la meva mort.

ROSS: (Tornant-li el somriure.) Des que et conec t'estàs morint i encara no ho has aconseguit. Tu no et moriràs mai.

WILDE: (Que a poc a poc recobra l'energia de la veu i de tot el cos, incorporant-se una mica al capçal del llit, ajudat per ROBERT.) Això és cert. Jo no moriré mai perquè encara sóc molt jove. Sempre seré jove. No, no moriré mai. Qui morirà serà aquest embalum de greix que he anat acumulant al llarg de la meua vida. Si hagués fet bondat...

ROSS: És el que jo t'he dit sempre, que facis bondat, Oscar. Però tu has anat a la teva.

WILDE: Sebastian, Robert, Sebastian...

ROSS: Què?

WILDE: No em diguis Oscar. Saps que ara el meu nom és Sebastian. Sebastian Melmoth.

ROSS: Quines ximpleries que dius! De què tens por? Qui ens pot sentir? I si ens sentissin, què? Posa't tranquil i no paris esment als fantasmes. Sebastian Melmoth no és més que un fantasma. (Es posa seriós.) Oscar, no vull que...

WILDE: Bé, està bé, Robert. Està bé. (S'acomoda millor del que està.) Apa, va, no tornis a sermonejar-me, com sempre. Suposo que no has vingut per dir-me el que he de fer i el que no he de fer. (Assenyala amb la mà cap a la taula que es troba al costat de la finestra.) Aboca'm un tassonet d'absenta i porta-me'l que tinc la boca seca.

ROSS: (Gairebé cridant.) Segueixes bevent?

WILDE: Si us plau, Robert, no cridis. M'estic morint.

ROSS: Disculpa'm, Oscar. Però no hauries de beure...

WILDE: No, no hauria de beure. Hauria de morir-me d'una vegada i no molestar més ningú.

ROSS: No parlis així, Oscar. Saps que no és això el que he volgut dir. Escolta...